

УДК 334.012.23

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ
У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ****ЛИЗАНЕЦЬ А.Г., СТАДНІК О.О.**
Мукачівський державний університет

В статті досліджено сучасний стан та особливості малого бізнесу в Закарпатській області з урахуванням змін в законодавчій сфері. Визначено проблеми та пріоритетні напрямки його розвитку в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: малий бізнес, мікропідприємництво, спрощена система оподаткування.

Мале підприємництво – найбільш масова, динамічна та гнучка форма ділового життя зі своїми закономірностями розвитку та специфічними перевагами, що при певних умовах стають недоліками, стримуючими його розвиток. Наприклад, відносно невеликий капітал для започаткування малого бізнесу звужує рамки виробництва й обмежує можливість залучення додаткових ресурсів: науково-технічних, фінансових, виробничих, трудових та ін. Нестійкість малого підприємства внаслідок обмеженості ресурсів, а також підвищеної чутливості до змін в економіці, набагато вище, ніж у великих і середніх підприємницьких структур. Близько 80% малих підприємств існують до двох років, а більше третини є збитковими.

Об'єкти та методи дослідження.

Проблемі розвитку малого підприємництва в Україні присвятили свої праці багато вчених. серед них: З.С. Варналій, А.М. Виноградська, О.В. Ганенко, Я.А. Жалило, Н.С. Назаренко, Н.С. Поповенко, О.М. Ткачук, В.І. Шпак та інші. Проте низка проблем, що існують і досі не вирішені у сфері малого підприємництва, свідчать про актуальність та необхідність досліджень в цьому напрямку. Потребують подальшої розробки пріоритетні напрямки розвитку малого бізнесу, що базуються на впровадженні соціальної відповідальності.

Постановка проблеми.

Метою цієї статті є дослідження умов функціонування малого бізнесу в Закарпатській області в контексті його підтримки державою та обґрунтування основних перспектив його розвитку.

Результати та їх обговорення.

Актуальність дослідження сектору малого бізнесу полягає в тому, що у ринкових умовах господарювання мале підприємництво відіграє структуроутворюючу роль. Це пов'язано, в першу чергу, з історичними аспектами становлення ринкової економіки, де дрібнотоварне виробництво було первинною формою господарювання. Сьогодні економіка розвинених країн базується на малому та середньому бізнесі. Зокрема, їх частка у ВВП багатьох європейських країн перевищує 50% (Італія – 70%, Німеччина – 60%, Франція – 52%). В Україні мале підприємництво знаходиться лише на етапі становлення (12-14% ВВП) та потребує значної підтримки.

Відповідно до Господарського кодексу України суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, а також юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Нововведенням в українському законодавстві стало виділення мікропідприємництва (в межах малого

бізнесу), суб'єктами якого можуть бути фізичні особи — підприємці та юридичні особи, у яких середня кількість працівників за рік не перевищує 10 осіб, а обсяг річного доходу не перевищує суму, еквівалентну 2 млн. євро [5].

Незважаючи на законодавчі зміни, розвиток малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС має суттєві відмінності. В першу чергу, це пов'язано з регулюючою роллю держави.

Малий та середній бізнес в ЄС розглядається як єдиний конгломерат, в якому високу концентрацію робочої сили забезпечує малий бізнес, а значну частку ВВП країни — середній. В Україні малий бізнес розглядається державними органами влади лише з позицій поповнення державного бюджету. Зрозуміло, що тут мале підприємництво відіграє не таку суттєву роль.

Проте його значення у національній економіці полягає у [2]:

- вирішенні проблеми зайнятості населення, в тому числі за рахунок самозайнятості підприємців, створенні нових робочих місць;
- наданні гнучкості економіці шляхом оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку;
- формуванні конкурентного середовища, в тому числі за рахунок обмеження можливостей та ліквідації монополій, стимулювання виробництва тих товарів та послуг, яких потребує споживач;
- визначенні темпів економічного зростання шляхом прискорення реалізації новітніх технічних і комерційних ідей, випуску наукоємної продукції;
- формуванні середнього класу суспільства, послабленні тенденцій до соціальної диференціації, пом'якшенні соціальної напруги і демократизації ринкових відносин.

Головним підтримуючим засобом з боку держави для малого підприємництва є спрощена система оподаткування, обліку та звітності, яка діє з 1998 року [3]. У 2012 році було прийнято новий Закон «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [5]. Згідно з цим законом державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва тощо.

На регіональному рівні також здійснюється низка заходів щодо підтримки малого бізнесу. Так, в місцевих бюджетах всіх 27 регіонів було передбачено кошти на фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва.

Що стосується Закарпатської області, то на початок 2013 року тут функціонували 5627 підприємств: 7 великих, 298 середніх, 5322 малих (з яких 4497 мікропідприємства). Структура МП за видами діяльності представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Структура малих підприємств за видами економічної діяльності у Закарпатській області

Вид економічної діяльності	Кількість малих підприємств	У % до загальної кількості малих підприємств
Сільське, лісове та рибне господарство	1090	20,48
Промисловість	673	12,65
Будівництво	429	8,06
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт транспортних засобів	1261	23,69
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	247	4,64
Тимчасове розміщення й організація харчування	250	4,7
Інформація та телекомунікації	170	3,19
Фінансова і страхова діяльність	31	0,6
Операції з нерухомим майном	514	9,66
Професійна, наукова та технічна діяльність	323	6,07
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	204	3,83
Освіта	13	0,24
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	55	1,03
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	20	0,38
Надання інших видів послуг	42	0,79

Згідно Програми розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2013–2014 роки, затвердженої розпорядженням голови Закарпатської ОДА 12.11.2012 № 606 розвиток малого і середнього підприємництва є складовою соціально-економічного розвитку області [4].

Показниками вагомої ролі малого бізнесу як інтегруючого структурного елемента системи сучасної ринкової економіки є передусім дані про його кількісні параметри. Кількість економічно-активних малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення становить 42 малих підприємств.

Розвиток малого бізнесу визначено одним із пріоритетів економічної політики у державі, тому питанню про подальшу лібералізацію підприємницької діяльності приділяється особлива увага. У області належним чином проведено роботу щодо впровадження Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” у частині матеріально-технічного та кадрового забезпечення робочих місць державних реєстраторів. Відповідно до Закону України „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” у всіх адміністративно-територіальних одиницях області діють центри видачі документів дозвільного характеру за принципом організаційної єдності.

Одним із важливих завдань пошуку стратегії і тактики активізації зусиль щодо подальшої підтримки бізнесу на обласному рівні є розроблення і впровадження дієвих конструктивних місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва.

У Закарпатському обласному бюджеті було виділено кошти, які спрямовувалися на компенсацію відсотків за банківськими кредитами; фінансування бізнес-проектів на

поворотній основі, пільгове кредитування; створення нових об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва та поповнення статутного та оборотного фондів вже існуючих об'єктів; навчально-методичну роботу; виставкові заходи, видання інформаційних бюлетенів, проспектів, довідників, навчання та перепідготовку незайнятого населення з орієнтацією на зайняття підприємницькою діяльністю тощо.

На офіційному веб-сайті Закарпатської облдержадміністрації постійно розміщується та оновлюється актуальна інформація з питань підприємництва.

В області функціонує телефонна мережа «Гарячої лінії» та консультаційні пункти. Проводиться робота щодо залучення суб'єктів малого підприємництва до участі у виконанні державних регіональних замовлень. Підприємницькі структури приймають участь в конкурсах (тендерах) по закупівлі товарів на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб регіону.

Поступово зростає інфраструктурна підтримка малого підприємництва. Станом на 01.01.2013 р. в регіонах України діють 531 бізнес-центр, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські фінансово-кредитні установи, 242 фонди підтримки підприємництва (з яких 27 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативні установи [5].

Поряд з досягнутим є ряд проблем у функціонуванні МП:

- нестабільність та непередбачуваність змін законодавства у частині оподаткування та господарської діяльності підприємницьких структур;
- недостатня активність громадськості щодо застосування на практиці права участі у регуляторній діяльності органів виконавчої влади;
- відсутність необхідних кредитних ресурсів;
- високий рівень монополізації окремих галузей економіки;
- низький рівень професійної підготовки підприємців;
- недосконалість освітньої системи у сфері бізнесу;
- недостатньо активний розвиток молодіжного підприємництва, підприємства у сільській місцевості та у малих містах.

Спрощена система оподаткування є необхідною частиною державної політики розвитку малого підприємництва. Вона має відповідати принципам простоти визначення бази оподаткування та розміру податкового зобов'язання, мінімізації облікових процедур до рівня, доступного пересічному громадянину із загальною середньою освітою. Важливою вимогою є стабільність спрощеної системи оподаткування протягом довгого часу.

Сьогодні розмір єдиного соціального внеску для платників єдиного податку становить 34,7%. При такому підході для малого бізнесу вартість робочої сили у структурі валових витрат сягає 40-60%. Водночас розмір єдиного соціального внеску дає самозайнятим підприємцям можливість отримати лише мінімальну соціальну пенсію, що забезпечує життя на грані виживання.

Розмір єдиного соціального внеску має бути зменшений для всіх суб'єктів господарювання. Треба визначити компенсатори, за рахунок яких буде можливим утримання пенсіонерів сьогодні, і негайно переходити до запровадження II рівня пенсійної системи — накопичувального пенсійного страхування для майбутніх пенсіонерів.

Окреме рішення слід прийняти щодо самозайнятих підприємців для забезпечення їхніх майбутніх пенсій та збереження їхньої зайнятості. Можливим варіантом є звільнення їх від обов'язкової сплати пенсійного внеску до солідарної системи

пенсійного страхування за умови обов'язкової участі у накопичувальній системі пенсійного страхування.

Незважаючи на вагомі переваги малого підприємництва, цей сектор економіки найбільш вразливий до змін у соціально-економічному та політичному житті суспільства. Сьогодні Україна практично не використовує потенціал дозволених в рамках СОТ інструментів стимулювання вітчизняного товаровиробника, що також створює резерви для подальшого стимулювання малого та середнього підприємництва [1].

Приєднання України до стандарту 180 26000:2010 «Керівництво по соціальній відповідальності» є вагомим кроком в напрямку забезпечення сталого розвитку суспільства і формування пріоритетів розвитку малого і середнього підприємництва. Проте виконання Україною міжнародних зобов'язань в цій сфері знаходиться на низькому рівні [6, с.53].

Для подальшого розвитку малого підприємництва необхідно створити механізм ефективної взаємодії між державою та підприємницьким сектором. У зв'язку з відсутністю такого механізму мале підприємництво у соціально-економічному розвитку області не займає належного місця, яке йому відводиться у країнах із розвинутою ринковою економікою.

Для усунення цих негативних факторів і стимулювання подальшого розвитку малого бізнесу в Закарпатській області основними напрямками подальшої роботи надалі залишаються:

- забезпечення реалізації в області державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, недопущення прийняття неефективних та недоцільних регуляторних актів;
- забезпечення виконання міських та районних програм розвитку малого та середнього підприємництва;
- підтримка існуючих та створення нових об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу;
- подальше впровадження спрощених механізмів започаткування і припинення підприємницької діяльності;
- удосконалення роботи дозвільних центрів;
- подальший розвиток системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів малого та середнього підприємництва в області;
- залучення інвестицій та новітніх технологій для ефективної діяльності та розвитку малих і середніх підприємств;
- стимулювання розвитку підприємництва у пріоритетних для області галузях, зокрема, у сільській місцевості та сфері зеленого туризму;
- впровадження у практику малого підприємництва принципів соціальної відповідальності.

Результатом реалізації цих заходів має стати подальший розвиток підприємництва, підвищення фінансово-економічної ефективності функціонування підприємницьких структур, зростання їх впливу на економіку, добробут та якість життя громадян.

Висновки. Таким чином, для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно систематизувати взаємодію між державними органами влади та суб'єктами малого підприємництва. Її відсутність засвідчується тим, що малі підприємства ще не відіграють вагової ролі в економіці країни. Проте позитивні зрушення, які сьогодні відбуваються в напрямку підтримки малого та середнього бізнесу, надають перспективи для їх подальшого розвитку. Необхідним є впровадження

соціальної відповідальності у практику вітчизняного малого підприємництва як важливого пріоритету його розвитку на основі поєднання світового досвіду та власних принципів ділової культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зелена книга малого бізнесу України – 2012 / Д.В. Ляпін, В.І. Дубровський, О.М. Піщуліна, О.П. Продан. – к.: інститут власності і свободи, 2012. – 124 с.
2. Поповенко Н.С. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні / Н.С. Поповенко, О.В. Ганенко // економіка: реалії часу. – 2012. – №1(2). – с.126-132
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 із змінами і доповненнями.
4. Програма розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2013 – 2014 роки [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: <http://carpathia.gov.ua/ua/209.htm>
5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – №3. – с.23.
6. Турчак В.В. Соціальна відповідальність у підприємницькій діяльності України: проблеми та перспективи // Інноваційна економіка. — 2013. — №1. — С.52-56

АННОТАЦИЯ

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье исследовано современное состояние и особенности малого бизнеса в Закарпатской области с учетом изменений в законодательной сфере. Определены проблемы и приоритетные направления его развития в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: малый бизнес, микропредпринимательство, упрощенная система налогообложения.

SUMMARY

STATUS AND PROSPECTS OF SMALL BUSINESSES IN THE TRANSCARPATHIAN REGION

In article researched the current state of small business and features in the Transcarpathian region, taking into account changes in the legislature. Defined the problems and priorities of its development in the modern business environment.

Keywords: small business, micro, simplified tax system.